

FOOKUSGRUPIUURING RESERVVÄELASTE ÕPPEKOGUNEMISTEST: LÄHEDASED

KVALITATIIVUURINGU ARUANNE

TALLINN

Märts 2014

www.saarpoll.ee

SISUKORD

UURINGU TAUST	3
Uuringus osalenud	4
UURINGU TULEMUSED	5
1. Suhtumine reservväelaste õppekogunemistesse	5
1.1. Reservväelaste suhtumine õppekogunemistesse	5
1.2. Reservväelaste lähedaste suhtumine õppekogunemistesse	5
1.3. Õppekogunemiste korraldamise vajalikkus	6
1.4. Soovitatav etteteatamisaeg õppekogunemistel osalemiseks	7
1.5. Õppekogunemiste soovitatav pikkus	8
2. Õppekogunemistel osalemine	9
2.1. Õppekogunemiste positiivsed küljed	9
2.2. Õppekogunemistega kaasnevad negatiivsed aspektid	10
2.3. Õppekogunemistes osalemisega kaasnenud probleemid või raskused	11
2.4. Põhjused, miks võiks keelduda õppekogunemistel osalemast	12
3. Soovitused	15
4. Sõnumite testimine	17
4.1. Abielupausi sõnum	17
4.2. Isa sõnum	18
4.3. Perekonna sõnum	19
4.4. Sõnumite võrdlus	20
4.5. Üldised ootused ja ettepanekud seoses mainekampaaniaga	20
KOKKUVÕTE	22

UURINGU TAUST

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll viis perioodil veebruar-märts 2014 läbi uuringu, mille fookuses olid Kaitseväe reservväelaste õppekogunemised. Käesolevas aruandes käsitletakse üht uuringu sihtgruppi, kelleks on reservväelaste õppekogunemistel osalenute lähedased. Käesolevas uuringus defineeritakse lähedasteks abikaasat/elukaaslast, vanemaid või õde/venda. Antud sihtgrupi hulgas oli uuringu eesmärgiks saada ülevaade, milline on lähedaste suhtumine nende pereliikme osalemisel reservväelaste õppekogunemisel, kui vajalikuks õppekogunemisi üldse peetakse, milliseid probleeme või raskusi võib pereliikme osalemine reservväelaste õppekogunemisel kaasa tuua, seda nii isikliku kui professionaalse elu seisukohalt. Samuti andsid reservväelaste lähedased mõningaid soovitusi, mida nende arvates tuleks õppekogunemiste senises korraldamises muuta selleks, et suhtumine nendesse paraneks.

Uuring viidi läbi kvalitatiivmeetodil. Kokku toimus üks fookusgrupivestlus ja 5 telefoniintervjuud reservväelaste lähedastega. Grupivestlusest võttis osa 2 inimest. Fookusgrupi kestus oli ligikaudu 1 tund ning see viidi läbi professionaalse moderaatori poolt eesti keeles.

Intervjuu	Toimumise aeg	Osalenute arv	Keel
Fookusgrupp	05.02.2014, Tartu	2 lähedast	Eesti
Telefoni-süvaintervjuud	5.-10.03.2014	5 lähedast	Eesti

Lähedaste kontaktandmeid fookusgrupi ja individuaalse telefonivestluse jaoks saadi reservväelaste käest.

Uuringus osalenud

Fookusgrupp. Tartu, 05.02.2014

Grupis osalenud:

R1: Reservväelase abikaasa, peres on kaks last, mees on käinud reservväelaste õppekogunemisel kolm või neli korda.

R2: Reservväelase ema, elab koos abikaasa ja reservväelaste õppekogunemisel osalenud pojaga, poeg on käinud reservväelaste õppekogunemisel ühel korral.

Telefoni-süvaintervjuud, 05.-10.03.2014

Osalenud:

R1: Reservväelase vend. Elab üksi. Tema vend on käinud reservväelaste õppekogunemisel kaks või kolm korda.

R2: Reservväelase abikaasa, peres on kaks last, mees on käinud reservväelaste õppekogunemisel ühel korral.

R3: Reservväelase abikaasa, peres on kolm last, mees on käinud reservväelaste õppekogunemisel kaks korda.

R4: Reservväelase abikaasa, peres on kaks last. Mees on käinud reservväelaste õppekogunemisel kaks korda.

R5: Reservväelase elukaaslane, peres on kaks last, mees on käinud reservväelaste õppekogunemisel kaks korda.

UURINGU TULEMUSED

1. Suhtumine reservväelaste õppekogunemistesse

1.1. Reservväelaste suhtumine õppekogunemistesse

Lisaks enda arvamusele, küsiti reservväelaste lähedastelt ka selle kohta, milline on nende õppekogunemisel osalenud pereliikme suhtumine õppustesse. Selle kirjeldamiseks kasutasid lähedased järgmisi märksõnu: „**positiivselt**“, „**südamelähedane**“, „**vabatahtlikult**“. Teisisõnu - uuringus osalenute reservväelastest pereliikmed osalevad kogunemistel üsna meelsasti. Mõni teeb seda omal initsiatiivil, otsides võimalusi osalemiseks lausa iga-aastaselt, mitte ainult siis, kui kutse tuleb. Selgus, et mõned reservväelastest on ka Kaitseliidu liikmed ning sõjaväeline tegevus on neil tõesti südames.

Ta on lapsest peale selle sõjaväe, Kaitseliidu värgiga tegelenud. Talle on see väga südamelähedane.

Minu meelest tema oli selline, kes natukene vabatahtlikult oli nõus minema sinna.

Minu abikaasa on selline, ise väga huvitatud tegelemast selles liinis, nii et tema pigem ise tahab minna ja otsib neid võimalusi, et võib olla isegi rohkem tegutsema selles vallas.

Ühe uuringus osalenu sõnul tuli kutse reservväelaste õppekogunemisel osalema tema abikaasale üllatusena. Põhjuseks oli asjaolu, et mees oli käinud ajateenistuses veel Nõukogude ajal, Vene sõjaväes. Uuringus osalenu sõnul ei ole kedagi nende sõpruskonnast, kes oleks samavanune, veel kordagi õppekogunemistele kutsutud. Arvatavasti keegi enam ei oodanudki, et teda kutsutakse.

Väga positiivselt [suhtub]. Nagu ma eelnevalt ütlesin, kui see kutse tuli, mis seal salata, see tegi alguses natuke nalja. Et ma olen ju käinud Vene armees, nüüd kutsuti [Eesti kaitseväge reservõppekogunemistele], ja kust mind üles leiti?

1.2. Reservväelaste lähedaste suhtumine õppekogunemistesse

Uuringu tulemusena võib väita, et reservväelase enda ja tema lähedase suhtumise vahel on selge seos – kui reservväelane suhtub osalemisesse positiivselt, siis võtavad ka tema lähedased õppekogunemisi samamoodi positiivselt või vähemalt toetavalt. Seda isegi juhul, kui lähedastele võib õppekogunemine tekitada teatud raskusi või ebameeldivusi igapäevaelus. Selline hoiak võib olla tingitud perekondlikest tavadest ja väärtustest, osaliselt aga oma pereliikme huvide ja soovide austamisest.

Reservväelaste lähedaste poolehoidvat suhtumist reservväelaste õppekogunemistesse võib põhjendada mitmeti. Oma rolli mängib inimeste **patriootlikkus**, siiras soov riigi jaoks midagi kasulikku teha. Kaitseväge õppekogunemised kujutavad praegu praktiliselt ainsat vormi, mis võimaldab

reservväelastel ennast täiustada kaitsmaks nii riiki kui oma lähedasi. Seega reservväe süsteemi tuleb igatpidi toetada ja säilitada.

Positiivne. Ma arvan, et meie pere on selline patriootlik, keskmisest võib olla patriootlikum. Selles mõttes, see on üks väheseid asju, mida saab riigi jaoks teha, ma arvan, et peab olema positiivne.

Positiivne. /--/ Selles mõttes, et eks tuleb ka ju riigi huvisid silmas pidada ja ühiskonnale mõelda.

Ma arvan, et kodus on kogu aeg selline toetus olnud, ei tulekski sellist mõtet, et hakkaks nädala pärast keerutama või midagi. Üldse, selline asi ei ole kunagi jutuks tulnud. Kuna ma olen natuke ka seda uurinud, et Eesti kaitsesüsteem on ikkagi reservvägedele üles ehitatud, siis no kuulge! Kes siis meie eest seda teeb.

Mõned uuringus osalenutest, reservväelaste kaasad mitme lapsega, suhtuvad õppekogunemistesse üsnagi neutraalselt, ilma mingisuguse vaimustusega. Nad teavad, et nende mehe õppekogunemistel osalemine teeb nende elu keerulisemaks, kuna sel ajal peab lastega üksinda hakkama saama. Kuid vaatamata sellele ei teki neil negatiivset suhtumist õppekogunemistesse. Kuna nende meeste see tegevus meeldib ja tekitab soovi osaleda, siis lähedased lihtsalt **lepivad** antud asjaoluga.

[Minu suhtumine reservväelaste õppekogunemistesse on] neutraalne. Ma tean, et minu elukaaslasele endale meeldis iseenesest see. Et kui meeldib, siis miks mitte.

Ma ei saa ütelda, et ma nagu hõiskan selle peale [kui lähiajal tuleks kutse õppekogunemistel osalema]. Ma tean, et minule see teeb elu keerulisemaks. Aga mis seal ikka. /--/ Ma suhtun sellesse, et mu mees võtab Eesti riigi kaitsmist tõsiselt, suhtun sellesse toetavalt. Et see lihtsalt nii on.

Ühe lähedase jaoks on abikaasa regulaarne osalemine reservväelaste õppekogunemistes muutunud täiesti **tavapäraseks**. Ta võtab õppekogunemistel osalemist osana tavalisest elust, ei midagi muud.

Minu abikaasa on käinud erinevatel Kevadtormidel päris mitmeid aastaid, nii et minu jaoks on see mingit pidi juba natuke harjumuspärane, et kevadel ta paariks nädalaks või kolmeks, kuidas kunagi, on ära.

1.3. Õppekogunemiste korraldamise vajalikkus

Õppekogunemiste vajalikkust hinnates jagunesid lähedased kahte arvamusrühki: need, kes vaatavad õppekogunemiste vajalikkust eelkõige **riigikaitse** aspektist ja need, kelle jaoks õppekogunemiste vajalikkus seisneb ajateenistuse jooksul saadud **oskuste harjutamises ja teadmiste värskendamises**.

Lähedased, kes pidasid õppekorraldamisi vajalikeks eelkõige riigikaitse seisukohast, kaldusid enamasti arvama, et on olemas konkreetne julgeolekuoht, milleks Eesti peaks alati valmis olema. Julgeolekuohuks on Venemaa. Meenutades Nõukogude Liidu poolt Eestimaa okupeerimise kogemust 1940ndal aastal, arvasid lähedased, et Eesti meestel tuleks võimalikuks vastupanuks valmis olla nii füüsiliselt kui ka psühholoogiliselt. Õppekogunemine on parim viis mehi ette valmistada.

Isegi mul Soome sõber ütles eelmine nädalavahetus, et ainuke, kust oht tuleb, on idast. Mis tähendab seda, et tuleb alati olla valmis kõige halvimal. Ja see on kõige olulisem asi. Kas sõda tuleb või ei tule, see ei ole oluline. Kõige tähtsam on see, et mehed on treenitud, psühholoogiliselt valmis, kui selline olukord tuleb, nad oskavad reageerida.

Jah-jah, kindlasti [õppekogunemisi on vaja]. /--/ Ma ikkagi olen arvamusel, et keegi teine meie riiki ei kaitse, kui me ise seda ei tee. See on iga riigi kodaniku kohus.

Mul kuskil seal kukla taga tuksub ka see, et võib olla üks kord on niimoodi tehtud, et me ei ole oma riiki kaitsnud, nüüd tahaks küll, et oleks noored mehed, kes kaitseks meie riiki, kui vaja on.

Teine seltskond lähedasi, kes nägi õppekogunemiste vajalikkust ajateenistuses õpitu meeldetuletamises ja harjutamises, ei välistanud samuti oletatavat hädaolukorda, milleks peaks valmis olema. Kuid nende seisukoht erines eelmise grupi omast selles, et nemad vaatasid olukorda veidi laiemalt ega pidanud võimaliku sõjalise ohuna Eestile silmas ainult Venemaad.

Ma arvan küll, [et on vaja õppekogunemisi korraldada]. Ikka tuleb vahepeal asju meelde tuletada ja selles mõttes olla selle maailmaga kursis. Ei või ju teada, [mis juhtuda võib].

Ma arvan küll, et see on vajalik. Just sellepärast, et meelde tuletada ja harjutada, ma ei oskagi seda väljendada. Harjutada just nimelt seda situatsiooni või seda asja meelde tuletada ja uusi asju juurde õppida. Kui seda niimoodi ei tee ja tõesti peaks sada häda käes olema, siis on ikka palju raskem.

Ikka jah, kuna see kaitseväesüsteem Eestis ikkagi on olemas, et siis pigem juba hoida neid, väljaõpetatud inimesi niimoodi joone peal, et ei ole niimoodi, et korra üks väljaõppe kohustusliku teenistuse ajal ja siis kõik. Et aeg-ajalt ikka värskendada ja uusi asju juurde harjutada.

Üks lähedastest lähtus õppekogunemistele mõeldes ainult oma pereliikme huvide seisukohast. Tema arvates olgu õppekogunemised korraldatud kas või ainult selleks, et need, kellel on sõjaväelised hobid, saaksid nende hobidega tegeleda.

Tal on see ikkagi eluaeg hobi olnud, kus ta veel siis käib, neid laskmisi on üsna vähe jäänud. Ma arvan, las nad kogunevad.

1.4. Soovitav etteteatamisaeg õppekogunemistel osalemiseks

Lähedaste sõnul said nende pereliikmed õppekogunemistel osalemisest teada paar kuud kuni pool aastat ette. Enamik uuringus osalenutest tunnistas, et väga täpselt nad etteteatamisaja pikkust ei mäletanud.

See etteteavitus oli küll minu arust tükk aega ette, ma arvan küll, et see võiks olla paar kuud ette.

Ei mäletagi. Mõned kuud oli ikka. Kolm kuud äkki.

Mis puudutab küsimust, kui pikalt ette peaks ideaalis õppekogunemistest teavitama, siis ühist arusaama uuringus osalenutel ei tekkinud. Ühele tundus, et parim oleks, kui teavitataks pool aastat ette. Teisele aga tundus pool aastat liiga pika perioodina, arvati, et piisab ka kolmest kuust. Pikemat ehk pooleaastast etteteavitamisaega pooldav uuringus osalenu arvas, et selle ajaga saab asju paremini planeerida. Juhul, kui näiteks töö juures peaks mõni keerulisem olukord ette tulema, siis

poole aasta jooksul saaks selle arvatavasti ära lahendada. See võimaldabki õppekogunemistel osalemist.

*Selles mõttes, see etteteatamisaeg peaks ikkagi olema nagu praegu see on – pool aastat ette./--/
See on piisav aeg ja sellega saab juba ette planeerida, kui inimene, ütleme, peaks töötama kuskil keerulises situatsioonis, siis ta saab tulla.*

Lühemat ehk kolme-neljakuulist etteteatamisaega pooldavad lähedased arvasid, et ka sellest ajast peaks juba piisama, et oma asju planeerida. Kuid lühem kui kolm kuud see ei tohiks kindlasti olla, eriti kui õppekogunemised on planeeritud suveks. Suvi on suuremal osal inimestest puhkuste aeg ning paljudel on selleks perioodiks juba plaanid tehtud. Eriti oluliseks muutub see lastega pereinimeste puhul, kes reeglina teevad pikemaajalisi plaane ja peavad mitte ainult iseendaga arvestama.

*Võib-olla pool aastat on väga pikk, aga kolm-neli kuud võiks ikka olla. Tema [abikaasa] puhul oli see [õppekogunemiste] aeg suvel. Siis, selles mõttes, suveks on ikkagi perega tehtud plaane. /--/
Kui [õppus] on suvel, siis kolm kuud ikka võiks olla ette.*

Kuna tööasju ja pereasju tuleb natuke niimoodi koordineerida, siis ta võiks ikkagi olla, ma arvan, kolm kuud vähemalt võiks olla.

1.5. Õppekogunemiste soovitatav pikkus

Lähedased töid välja erinevaid perioode, illustreerimaks õppekogunemiste pikkust nende pereliikmete puhul: üks nädal, 10 päeva, kaks nädalat, kolm nädalat. See sõltus sellest, mis ametit reservväelane õppekogunemistel peab.

Kas see oli nüüd nädal või oli ikka rohkem? Või oli kümme päeva? Selles mõttes, siuke lühikene õppus oli, 7 päeva või 10 päeva, midagi sellist.

Esimene kord oli nädal aega, teine kord oli kaks nädalat, kui ma õigesti mäletan.

Alla kahe nädala ta kindlasti ei ole. Ma arvan, et see natuke sõltub ka sellest, millega see konkreetne inimene peab seal tegelema. Selles mõttes, kaks või kolm nädalat.

Läanetorm oli nädal aega.

Enamasti arvati, et nädalane õppekogunemine on mõistlik. Mõnele tundus ka kahenädalane õppekogunemine parajana, samas kui teise jaoks oli see liiga pikk aeg. Kuna suuremas osas oli tegu reservväelaste kaasadega, kellel on mitu last, siis sellisel juhul on lähedaste vastuseis pikemale õppekogunemisele täiesti arusaadav. Perekonna seisukohast vaadatuna hinnati negatiivselt suvist õppekogunemist, sest isa sai oma perega veeta kaks nädalat vähem kui muidu plaanis. Samas aga arvasid lähedased, et väga lühikesel, vähem kui ühenädalasel õppekogunemisel, ei oleks ka mõtet, sest selle aja jooksul ei jõuaks midagi tehtud.

Ma arvan, et [7-10 päeva] on paras pikkus. Ma arvan, lühemal õppusel ei ole mõtet. /--/ Kuni kaks nädalat tundub mõistlik. Pikem – see jälle sõltub. Aga lühem – kindlasti mitte, sellel, ma arvan, ei ole mingisugust efektiivsust.

Ma arvan, et nädal aega on normaalne. /--/ See oli selline mõistlik aeg. Kaks nädalat oleks pikk olnud. Lühem võib olla poleks ka seda eesmärki täitnud. Nädal aega on normaalne aeg.

See teine oli keset suve, kaks nädalat. Isiklikust seisukohast oli see liiga pikk. /--/ Selles mõttes, et puhkuseaeg, lihtsalt puhkusest kaks nädalat pere juurest eemal.

Nädal aega on minu arvates igatpidi ajaliselt täiesti normaalne.

2. Õppekogunemistel osalemine

2.1. Õppekogunemiste positiivsed küljed

Kõik uuringus osalenud leiavad õppekogunemiste juures midagi positiivset, kuid erinevad inimesed tajuvad positiivsust erinevates aspektides. Mõnede jaoks on selleks **distsipliin**, mida nii ajateenistuse kui ka reservväelaste õppekogunemise käigus arendatakse. Osadele noortele inimestele on tsiviilelus iseloomulik laiskus, harjumus teha ainult seda, mida nad ise teha tahavad. Ajateenistus ja sellele järgnev õppekogunemine õpetab noori inimesi austama korda ja tegema vahel ka nende jaoks ebageeldivaid asju seetõttu, et sõjaväes peetakse seda vajalikuks.

Pigem ma leian, et see tuleb kasuks, kui need poisid, mehed teevad asju, mida nad ei taha teha, distsiplineerimise mõttes. Ma arvan, et väga paljudele noortele, eriti tänapäeval, kes ei teagi, mis distsipliin on, see väike meeldetuletus kulub aeg ajalt ära.

Eks seal on see distsipliin, ma arvan. See on nagu positiivne asi. Nii palju kui ma tema käest olen kuulnud, siis on see päris korralik, see distsipliin seal.

Osa lähedasi näeb õppekogunemiste positiivset külge eelkõige selles, et seal aidatakse reservväelastel ajateenistuse käigus saadud sõjalisi **oskusi ja teadmisi värskendada**. Esiteks selleks, et reservväelased oleksid võimelised vajadusel oma riiki kaitsma. Ühe uuringus osalenu arvates ajateenistusest ja õppekogunemistest saadavad oskused ja teadmised on kasulikud mitte ainult sõjalises aspektis, vaid ka igapäevaelus.

Mina leian, et see on ülimalt positiivne ja sealt saab päris palju, igaks päevaks, igaks elujuhtumiks.

Ma arvan, üks pool on see riigi pool. Mehed ja naised tuleb nii-öelda vormis hoida ja harjutada.

Ilmselt nendele osalejatele on see kasulik, meeldetuletamine Kaitseväge teenistuse ajast. Ei ole lihtsalt see, et korra seal teenistuses ära käia ja siis ongi kõik. Et aeg ajalt meelde tuletada ja õppida uusi asju veel juurde.

Mõne lähedase arvates pakub õppekogunemiste korraldamine hoopis teadmist ja omakorda ka **kindlustunnet**, et Eesti kaitseüsteem toimib, et Eesti riigil on sõjatehnikat ja varustust, mida saab ohu korral kasutada. Tõenäoliselt oma abikaasa kuuldu põhjal lähedane teab, milliseid masinaid Eesti kaitseväes kasutatakse, mida õppekogunemiste käigus tehakse, kuidas kogu süsteem toimib. Kuigi reservväelase lähedane ei olnud väga kindel, kas õppekogunemisel saadud oskusi saaks ka päris lahinguolukorras kasutada, ainuüksi teadmine Eesti Kaitseväge heast seisukorrast annab talle mõningat kindlust.

Ma ei oska öelda, kui palju saab sealt oskust, seda, kui läheb reaalseks lahinguolukorraks. Ma ei tea, kui palju seda oskust saab, aga pigem saab sealt seda teadmist, et Eesti kaitsevägi tegelikult on nii-öelda heas olukorras.

Õppekogunemiste positiivne külg seisneb ka selles, et õppustel saab reservväelane oma igapäevasest **rutiinist puhata**, saada vaheldust argipäeva kohustustele. Seda võib võtta kui omamoodi puhkust, võimalust keskkonda vahetada. Näiteks nädal aega metsas värskes õhus veetmine võib kontoriinimese tervisele isegi väga hästi mõjuda.

Muidu [abikaasa] selline kontoriinimene, aga see õppekogunemine toob teda oma sellest rutiinist ja keskkonnast täiesti välja. Ma arvan, et see on ka nagu puhkus, selline, et see on positiivne, täiesti teine elu ja teine maailm.

Positiivseks peeti õppekogunemisega kaasnevat **võimalust vanu teenistuskaaslasti näha**. Ajateenistuse jooksul saab nii mõnigi ajateenija oma teenistuskaaslastega heaks tuttavaks. Paraku pärast ajateenistuse lõppu lähevad ajateenistujate teed lahku ega erilisi võimalusi suhtlemiseks ei teki. Õppekogunemine annab reservväelastele võimaluse sõbraks saanud kaaslastega taas kohtuda ja vanu aegu meenutada.

Ja samas oli veel väike asi selle juures – aga ma peaksin nägema ka seda, seda ja seda [ajateenistuse kaaslast]. Neid ikkagi, kellega koos sai teenitud ja kes ikkagi mingit moodi nagu sõbraks jäänud.

2.2. Õppekogunemistega kaasnevad negatiivsed aspektid

Need uuringus osalenud, kes olid õppekogunemiste sisulise poolega rohkem kursis (kas oma kogemustest lähtudes või siis õppekogunemistel osalenud lähedase kogemustele toetudes), oskasid välja tuua õppekogunemiste konkreetseid negatiivsed küljed. Õppuste korraldustes nähti nelja peamist puudujääki: aja ebaratsionaalne kasutamine, läbimõtlematus tegevuste planeerimisel, ebapiisav teavitamine, madal tasu osalemise eest.

Ebapiisavalt hästi läbimõeldud tegevus ning sellest tingitud **aja ebaratsionaalne kasutamine** on olulisimad negatiivsed tegurid õppekogunemiste juures. Kui tegevus ei ole aktiivne, kui on palju niisama passimist, kui reservväelastesse suhtutakse ükskõikselt, siis neil ei teki ei positiivseid emotsioone ega ka motivatsiooni omalt poolt õppekogunemistesse panustama.

Põhiprobleem on see, et kes need õppusi planeerivad, kui on tegemist Kaitseväe omaga, siis õppuste planeerimine on poolik, sest ei ole pidevat tegevust ja aega ei kasutata ratsionaalselt.

Esimene kogunemine, kui oli kevadel, siis tundus või jäi selline mulje, et võib olla ei olnud väga läbimõeldud seda tegevust. Või kuidagi tundus, et väga palju seda tegevust ei olnud. /--/ Kohati jäi mulje, mingil päeval ei olnud mingit sellist väga olulist tegevust, siis tunduski kuidagi eriti mõttetu. Et ta on kuskil ära, samal ajal võiks midagi muud teha.

Ebapiisav teavitamine sellest, mida õppekogunemistel täpsemalt vaja läheb ja mida mitte, on samuti üks kitsaskohtadest, mis ei ole õppekogunemiste puhul kõige paremini korraldatud. Sellest sõltub reservväelase valmisolek või ettevalmistus õppekogunemises osaleda. Täpsem teavitamine

suurendab reservväelaste valmisolekut osaleda õppekogunemisel. Ühtlasi parandab see suhtumist õppekogunemistesse ja muudab nende läbiviimise sujuvamaks ja osalejatele meeldivamaks.

Ma tean, millest abikaasal oli puudust. Kui kirjas oli taskunuga, tema võttiski väikse taskunoo. Tegelikult seda oli vähe. Mehed, kes olid mitmendat korda, neil olid ikkagi olnud kaasas sellised korralikud, kas jahinoad. Selles mõttes, sellised, millega saab ka midagi teha. Ma ei mäleta, taskulambid või mingi selline asi oli ka. Kas seda ei olnud siis kirjas või ei olnud kaasas, et mis oli hädavajalik pimedas metsas.

Õppekogunemiste tasustamise määr võib osa reservväelaste seas õppekogunemiste head mainet madaldada. Õppustel osalemise eest ettenähtud tasu on osa reservväelaste jaoks madal. Osa inimesi saab oma töökohal tunduvalt suuremat tasu, kui on hüvitus, mida saadakse õppekogunemistel veedetud aja eest. Eriti problemaatiliseks teeb tavalisest väiksema tasu saamine nende reservväelaste puhul, kellel on perekond ja ülalpeetavad või on laenu- või muid finantsilisi kohustusi. Leibkonna eelarves tekkiva vahe vältimiseks otsustavad mõned reservväelased õppekogunemistel osalemiseks kasutada oma korralist tsiviilpuhkust. Sellisel juhul ei ole rahaline kaotus nii suur. Kuid taoline otsus vähendab omakorda vaba aja ja perekonnaga veedetava aja hulka. Puhkusest loobudes, vähendab reservväelane oma perekonnale pühendavat aega, mis ei pruugi reservväelase pereliikmetele vastuvõetav olla.

Võib-olla, negatiivne on see, et vähemalt minu mees kasutas selleks oma tavalist puhkust, et vabaks saada. Just sellepärast, et oma seda nii-öelda palka säilitada või sissetulekuid säilitada.

Antud situatsioonis põhimõtteliselt sa saad lihttöölise palka, kui sa lähed sinna kaheks nädalaks. /--/ Antud situatsioonis palgas kaotab ja sellepärast ongi, et paljud ei ole huvitatud ja ei lähegi kohale, sellepärast, et kaotab rahas, ja kes siis pangale laenu maksab.

Need lähedased, kes teadsid küll, et nende pereliige on õppekogunemistel osalenud, kuid kes ei olnud õppekogunemiste sisulise poolega eriti kursis, ei osanud õppekogunemise korraldust eriti hinnata. Nende kommentaarides kajastus vaid õppekogunemistes osalemise mõju perekonnale, tööle ja/või muule tegevusele.

Ei oskagi nii öelda. Perest on eemal, aga sinna pole ju midagi parata. See on teine teema.

Ega muud ei olegi, kui lihtsalt see, et ta võtab mingi aja muude asjade arvelt.

2.3. Õppekogunemistes osalemisega kaasnenud probleemid või raskused

Valdav osa lähedastest kinnitab, et nende perekonnaliikme õppekogunemistes osalemine mingeid ületamatuid probleeme ega raskusi **perekonnaellu** ei too. Siiski, mida väiksema lapsega on pere, seda paremini on mehe äraolekut tunda. Kuid lähedaste sõnul üldiselt saab kõigega hakkama, kui tegemist on mõistliku pikkusega (umbes nädal aega kestva) õppusega. Osa peresid on harjunud sellega, et abikaasa käib välislähetustes, mis on pikkuselt umbes samad kui õppekogunemine. Siit ka juba õpitud hakkama saamise harjumus.

Selles mõttes, argipäevaselt ikka, ma pidin üksi lastega hakkama saama. Nii palju küll, aga see ei olnud midagi ületamatut. See nädal aega on nii lühike aeg, sellega saab hakkama.

Sama hästi võib tal tulla mõni komandeering tööle nagu välismaale. Eks raskem ikka, aga ma arvan, et ei saa takistuseks, et mitte minna.

Eks ta [abikaasa RÕKis osalemine] on siuke kahetine. See tähendab seda, et ma pean kodus kõigega ise hakkama saama, et mees on lihtsalt need nädalad ära. Aga saab hakkama. /--/ Jah, see on see, et kuna meil kolm-neli aastat tagasi lapsed olid väga väikesed, kahe ja viiesed [aastased], siis oli rohkem probleeme. Aga praegu see tähendab seda, et ma pean kutsuma kedagi, kes aitab lapsi hoida, selles mõttes oleme seotud. Aga kui on mingid teised reised, siis peab ka arvestama.

Lähedaste sõnul ei too õppekogunemisel osalemine mingeid probleeme ka reservväelaste **tööellu**. Seda põhjendatakse erinevalt. Varajane etteteatamine aitab tööasju paremini planeerida ja vajadusel ümber korraldada. Hea ja õigeaegne planeerimine võimaldab reservväelaste õppekogunemistel osalemist, ilma et see tooks töökohal kaasa mingeid olulisi probleeme. Lähedased arvavad, et ühenädalasel õppusel osalemise korral ei tohiks perekonna poolt reeglina takistusi ette tulla.

Üldiselt ei toonud [probleeme tööle], sai ette planeerida oma asjad. Kui see on ikkagi ette planeeritud, siis on lihtsam teostada.

Ma arvan, kui me räägime nädalast ajast, siis seda tööalaselt leida, ma usun, kes vähegi tahab, see saab seda.

Ja minu meelest see on küll aeg, millal inimene võiks ju saada selle nädala vabaks, kui on juba teada andnud, millal see võiks olla. See on tegelikult nii lühike aeg.

Õppekogunemine ei tekita probleeme ka siis, kui reservväelasel on **mõistlik tööandja**, kes suhtub õppekogunemisel osalemisse arusaadavalt ja toetavalt.

Tal on väga mõistlik tööandja, ei ole probleeme.

Mõnel reservväelasel ei tekkinud töökohal probleeme eelkõige seetõttu, et ta oli õppekogunemisel osalemise perioodiks kas ise **puhkust** võtnud või siis õppekogunemine sattus ajale, millal reservväelane oli **töökohta vahetanud**.

Ei tekitanud. Nüüd, antud juhul sellepärast, et sel hetkel oligi tegelikult töökoha vahetus ja see suvi oligi, mis ma ütlesin, see etteteatamine, see suvi oligi meil tegelikult planeeritud kahe töökohavaheliseks puhkuseks. Meil ei olnud veel tehtud plaane, meile sobis. Selles mõttes, ei tekitanud [probleem], sest sel hetkel ei olnud töösuhet. Ja ma arvan, et ei oleks tekitanud ka eelmises töökohas, kui ka praeguses ei oleks see tekitanud probleeme.

Ei tekitanudki, kuna tal oli puhkus samal ajal.

2.4. Põhjused, miks võiks keelduda õppekogunemistel osalemast

Reservväelaste lähedased tõid välja kuus peamist argumenti, mis nende arvates võivad tingida õppekogunemistel mitteosalemist: töö spetsiifika, ülikooli õpingud, lapsed, vajadus kedagi hooldada ning samuti majanduslikud ja tervislikud põhjused.

Töö spetsiifika: teatud ametikohtadele on asendustöötaja leidmine keerukas või toob see töökohal endaga kaasa liiga palju ümberkorraldusi. Näiteks, kõrgkvalifitseeritud spetsialist, tippjuht, mõnikord õpetaja amet.

Ütleme niimoodi, ma ise töötan koolis. Kui meil mõni meesõpetaja kutsutakse kogunemisele kaheks nädalaks, siis on väga raske organiseerida, näiteks, tema tunde. Ma arvan, see sõltub, kui tööst rääkida, töö spetsiifikast ja töö iseloomust.

Eesti riik ei ole võimeline kinni maksma neid inimesi, kes on kõrgkvalifitseeritud, nemad muidugi tulla ei saa.

Teatud tüüpi hooajalised tööd ei võimalda mõnikord ka lühiajalistki eemalolemist. Üks valdkond, kus selliseid probleeme võib esineda, on põllumajandus. Näiteks, kui on vaja teravilja külvata või saaki koristada, siis isegi nädalane õppekogunemistel viibimine võib suuri kahjusid tuua.

See on lihtsalt üks võimalus, et me räägime põllumajandusest, kus teatud ajal on vaja midagi teha, muidu sul terve aasta on nässus.

Tegevusvaldkonnast sõltumata võib mõnikord ette tulla väga kiireid või tegevusrohkeid perioode. Ka sellistel puhkudel võib õppekogunemistel osalemine võimatuks kujuneda.

Ma kujutan ette, kui juba tööga seoses on vaja just sellel perioodil ikkagi mingisugused olulised asjad [teha], siis võib olla väga keeruline ära tulla.

Alati ei ole võimalik tulla, näiteks kui on mingid suured projekti või mingi asi on käsil, kus on vaja igal hetkel kohal olla.

Õppekogunemistel osalemist võib mõnikord takistada rotatsiooni korras välismaal töötamine. Paljud eestimaalased töötavad tänapäeval väljaspool Eestit. Näiteks võib tuua Soomes töötavaid eesti ehitajaid või vahetustega töötavaid veoautojuhte, kes tegelevad kauba veoga Euroopasse ja Venemaale. Vahetustega töötavatel veoautojuhtidel on reeglina olemas kindel töö- ja puhkusenädalate graafik, mille muutmine tavaliselt nõuab mitme osapoole kooskõlastamist ega pole väga lihtne. Kui õppekogunemine peaks langema tööreisi nädalaga kokku, siis võivad töötajad nimetatud põhjusel otsustada töö kasuks. Rotatsiooniga tööde puhul ei saa reeglina minna ka seda teed pidi, et õppustel osaletakse isikliku puhkuse arvelt, sest puhkuseks planeeritud ajaperioodid on sarnaselt vahetuste aegadele jäigad.

Ja seal ei saa paljudel juhtudel nii kiiresti puhkust vormistada, sest seal on puhkused juba mitu [aastat], aasta vähemalt, ette pandud. Ma tean, et nende rotatsioonidega on nii, et ikka väga jäigalt paika pandud. Kaks võimalust, kas sa lähed sinna õppekogunemisele või loobud oma tööst. Kes see loobub? Ei loobu ju. Tänapäeval ei ole see lihtne.

Ka **kõrgkooli õpingud** võivad teatud etapil õppekogunemistes osalemist takistada. Seda näiteks juhul, kui õppekogunemised langevad kokku diplomitöö esitamise tähtajaga või eksamissessiooniga.

Minu poeg läheks vist otsekohe sinna, ma ei tea, kuidas seda kohta kutsutakse, ja ütleks, et kallid mehed, mul jääb kool lõpetamata, kui te mind nädalaks ajaks kutsute. Et see võib olla juba probleem. /--/ See võib olla ainuke, mis esimese hooga [teeks], et vaataks hoolega neid kuupäevi, millal on bakatööde esitamise aeg jne. See võib olla see, mis praegu [takistuseks] oleks.

Majanduslikud kaalutlused võivad õppekogunemistel osalemise küsimärgi alla seada. Kui tegu on ohvitseri rolli täitva reservväelasega, siis tema puhul võib rahaline kaotus veelgi suuremaks kujuneda, kuna õppekogunemistel tuleb viibida kaks nädalat. Asjaolu, et õppekogunemised ei pruugi väga tegevusrohkeks kujuneda, vähendab omakorda reservväelaste osalemise motivatsiooni veelgi.

Põhiprobleem on ikkagi see rahaline pool. Näiteks, Iisraelis riik maksab, kompenseerib sulle sama palga, mida sa saaksid igakuiselt kätte. Meil riigis seda ei tehta. /--/ Siis see [õppekogunemised] on maha visatud aeg ja raha, kui seal ei toimu mitte midagi. Näiteks, ohvitseridel on kaks nädalat tavaliselt, siis see tähendab seda, et arvesta ära pool kuu palka. Tuhande euro asemel saad hoopis mingi 400 eurot. Siis see paneb mõtlema ikka.

Reservväelase **tervislik seisund** on ilmtingimata üks põhjustest, mis võib õppekogunemistest keeldumist põhjustada.

Aga võib-olla siis tervislikud põhjused eelkõige.

Eks see ikka mingi tervislik probleem, ma arvan.

Takistuseks õppekogunemisel osalemiseks võib olla ka vajadus kellegi eest **hoolitseda** või kedagi **hooldada**. Kui keegi lähedastest on (pikaajaliselt) haige või vajab pidevat hoolt oma tervisliku seisundi pärast, siis ka nädalane kodust eemalolemine ei pruugi kõne alla tulla. Seda eriti juhul, kui ei ole kedagi teist, kes saaks hooldaja kohustusi ajutiselt enda peale võtta.

Võib olla kui on väga vaja hoolitseda kellegi eest. Kui keegi lähedastest, perekonnast väga sõltuv on.

Kui keegi perekonnas on haige, keda on vaja aidata. Kui on sellised kohustused, mida ei saa kõrvale jätta, siis ma arvan, et see võib olla küll probleem.

Mis puudutab **lapse sündi** kui takistavat faktorit õppekogunemistel osaleda, siis ühtset arvamust selle kohta reservväelaste lähedastel ei kujunenud. Mõne arvates ei tohiks vastsündinud laps õppekogunemistel osalemiseks takistuseks saada. Kuid mõnigi uuringus osaleja jäi selles küsimuses siiski kahtlevale positsioonile.

See, et meil laps varsti sünnib, ma arvan, et sellest hoolimata ta ikkagi läheb. Oleneb kõik ju selle suhtes, tervisest jne. Kui kõik on korras, ega kätt ikka ette ei pane ju.

Ja võib-olla siis sellised [takistavad faktorid], kui on laps sündimas sel ajal või selliseid erakorralised asjad.

Suuremate laste eest hoolitsemine – ka siin ei tekkinud ühtset arusaama, kas laste olemasolu võib õppekogunemistel osalemist mingil moel takistada või mitte. Laste hoidmise suhtes abivalmis vanavanemate või muude sugulaste olemasolul ilmselt sellega probleeme ei tekiks. Ka uuringus osalenud lähedased, kellel olid lapsed, ei pidanud laste olemasolu abikaasa reservväelaste õppekogunemistel osalemise märkimisväärseks takistuseks. Samas märkis üks uuringus osaleja, et ka abivalmis vanavanematel võivad omad plaanid ja kohustused olla. Ning isegi suure soovi korral, ei pruugi ka vanavanematel olla aega ja jõudu ühe või kahe nädala jagu aega lastega tegeleda.

Aga kui ei ole [kedagi, kes tuleks ja aitaks laste eest hoolitseda]? See ei pruugi ju olla. Tavaliselt vanemad ka samamoodi käivad tööl ja ei saa ju enda asju ka niimoodi nurka visata, et nädalaks või kaheks tulla.

3. Soovitused

Uuringus osalenud tegid ettepanekuid, kuidas õppekogunemiste negatiivseid külgi parandada.

Paremini läbimõeldud korraldus, ratsionaalsem aja kasutamine – see aitaks parandada suhtumist õppekogunemistesse ning tõsta reservväelaste motivatsiooni nendes osa võtma. Ühtlasi oleks seeläbi võimalik parandada ka õppekogunemiste mainet ühiskonnas.

Üks on see, et esiteks tegevus oleks aktiivne. Läbimõeldud tegevus, kindla süžeeaga, et on ülesande, kus treenitakse inimese vastupidavust, mingeid ülesandeid, mida vaja täita vastavalt selle õppekogunemise eesmärgile. Kus inimesel ikkagi tekib tunnet, et nad on vajalikud, neid on vaja just konkreetselt selle riigikaitse jaoks, mitte see, et nad tulevad sinna kohale magama.

Kui siis, et oleks hästi läbimõeldud see, et saaks minimaalse ajaga maksimaalse kasu.

Õppekogunemistel kasutada rohkem pühendunud, oma tegevusest huvitatud ohvitseri – kvalifitseeritud ja motiveeritud Kaitseväge kaader on õnnestunud õppuse edu pant. Õppusi läbi viivad tegevteenistujad peavadki vastutama selle eest, et õppus oleks hästi planeeritud ja korraldatud, et tegevus oleks aktiivne, arendav ja huvitav. Reservväelastel ei tohiks tekkida tühja passimise ja mõttetu tegevuse tunnet. Praktika näitab, et sugugi mitte kõik tegevteenistujad ei ole oma tööle pühendunud. Mõned neist ei ole huvitatud sellest, et teha õppekogunemisi osalejate jaoks huvitavaks, et motiveerida senisest rohkem reservväelasi nendes osa võtma. Oluliseks sammuks õppekogunemiste taseme tõstmiseks on parandada õppusi läbiviivate tegevteenistujate osutava teenuse kvaliteeti.

Kõik sõltub sellest, et need tegevteenistujad, on nad siis rühmaülemad, leitnandid, kolonelid, majorid. Kui nad ei planeeri neid protsesse korrektselt ja sisukalt, siis ei saa ka see tulemus olla hea. Eks see on koht, kus tuleks parandada.

Parem logistiline korraldus – nagu ühe reservväelase lähedase kogemusest selgus, väiksemas linnas elaval reservväelasel võib olla üsna problemaatiline saada varahommikuks mingis muus linnas toimuvale õppekogunemisele. Väiksematel linnadel puudub hea transpordiühendus teiste Eesti paikadega. Ka auto kasutamise võimalust ei ole kõigil olemas. Mitte sugugi kõigil ei ole sõpru, tuttavaid või pereliikmeid, kes oleksid nõus või kellel oleks võimalik reservväelast õppekogunemisele sõidutada. Õppekogunemisele õigeks ajaks jõudmine tähendab aga lisakulutuste tegemist, sest tasuda tuleb öömajale tehtav kulutus. Üks uuringus osalenu pakkus lahendusena välja, et erinevatest linnadest pärit reservväelased saabusid kohale eri aegadel. Tuleb arvestada, kui kaugel reservväelane õppekogunemiste asukohast elab ning millised on ühistranspordi kasutamise võimalused. Selline korraldus lihtsustaks oluliselt reservväelase elu ja aitaks säästa õppekogunemisele jõudmiseks tehtavaid kulutusi. Ka õppekogunemiste korralduslikust aspektist oleks see parem, sest üheaegselt õppekogunemisele kutsutud reservväelaste vastuvõtmine tekitab

paratamatult järjekordi varustuse väljajagamisel, õige suurusega varustuse kättesaamisel jne. Loomulikult tähendaks see ettepanek Kaitseväes suuri logistiliste muudatuste tegemist.

Ainuke asi, mis kogu korralduses, logistikas, mida ta [õppekogunemistes osalenu] ütles, miks ei mõelda selle peale, et kuidas saab Võrust inimene hommikul kella üheksaks Pärnusse? Ei ole loogiline. /--/ Sest nii vähe oleks selleks vaja, et öelda, et Pärnu omad tulevad kella 9, Paide omad tulevad kella 10, Tallinn tuleb pool 11. Siis kõik laabuks ka natuke paremini.

Parem teavitamine – uuringus osalenute arvates, peaks rohkem panustama paremasse infovahetusse, seda nii õppekogunemiste eelselt kui ka õppekogunemiste ajal. Kõigepealt, reservväelane võiks vähemalt aasta aega ette teada, millal teda õppekogunemisele kutsutakse. Vahetult enne õppekogunemiste algust võiks reservväelasel olla täpne teave, mis teda ees ootab, milleks ta peaks olema valmis ja mida ta peaks õppekogunemistele kaasa võtma, et oma ülesannetega hästi hakkama saada. Samuti peeti vajalikuks, et reservväelasel oleks võimalus vajadusel ka õppekogunemiste ajal kodustele helistada ja endast märku anda. See vähendaks lähedaste asjatut muretsemist nende pereliikme käekäigu pärast. See omakorda aitaks vähendada võimalikku vastumeelsust õppekogunemiste suhtes, mis võib tekkida lähedaste infosulgu jätmisest.

Kogemuse põhjal lihtsalt, võib-olla, see kõige varasem, nii-öelda, eelnev teavitus, et mis seda reservväelast võib ees oodata, kui ta läheb just esimest korda. Et see oli täielik teadmatus.

Nende kogunemine nägi välja nii, et nad siis teisel päeval läksidki ära metsa. Ja mees helistas koju ära ja informeeris meid, et me läheme nüüd metsa ja kui minust nädal aega ei ole midagi kuulda, siis kõik on okei. Kui ei oleks seda võimalust olnud, siis oleks lihtsalt tekkinud kodustele [teadmatust, murelikkust], et nagu oleme harjunud tänapäeval, kogu aeg saad informatsiooni.

Või siis tõepoolest, kui ei ole teisiti võimalik, siis teada ette seda aastat, et sa pead minema. Sest et iga aasta ei pea käima, see käib mingisuguse perioodiga. See võimalus võiks küll olla seadusandlusest tulenev.

Õppekogunemistel osalemise hüvitamine – reservväelaste motiveerimiseks oleks mõistlik tõsta õppekogunemistes osalemise eest ettenähtud tasu. See hoiaks ära olukordi, kus inimene peaks osalema õppustes oma puhkuse arvelt ja hakkaks otsima võimalusi kõrvale hiilimiseks. See puudutab keskmisest kõrgema sissetulekuga reservväelasi. Tõenäoliselt, ilma riigipoolse toeta ei oleks võimalik taolist muudatust ellu viia.

Ma tooks sellesama puhkuse ja tasustamise asja. Just et inimene oma sissetulekus ei kaotaks. Ja ei peaks oma korralist puhkust seetõttu raiskama. /--/ See võiks olla ka riigi poolt. Et nagu ise puhkus praegu on, et makstakse võib olla seda keskmist palka, mitte reamehe [palka], mis ametikoht tal seal on parasjagu. Mitte seda keskmist palka, vaid just seda, mida ta tsiviilelus saab, see oleks nagu positiivsem.

Seal kaotab palgas ju, ja tööandja palka ei maksa selle eest. /--/ Kuna ma ise olen allohvitser, siis ma leian, et see võiks olla kaks nädalat iga aasta, aga siis see tähendab seda, et peaks olema riigipoolne tugi. Et inimene palgas ei kaotaks.

Valikuvõimalus õppekogunemise toimumisaja osas – kui mingil tõsisel põhjusel välja pakutud aeg reservväelasele ei peaks sobima, võiks tal olla võimalus õppekogunemistes osaleda alternatiivajal. Küllalt sagedased on juhtumid, kui reservväelasel on selge soov õppekogunemises osaleda, kuid asjaolude kokkulangemise tõttu ta seda teha ei saa. Põhjusteks võivad olla kiireloomuline projekt

tööl, õpingute lõpetamine, vajadus kedagi hooldada jms. Uuringus osalenute arvates peaks selliseid olukordi käsitlema praegusega võrreldes paindlikumalt. Reservväelasel võiks olla võimalus valida aega, millal tal oleks sobilikum õppekogunemistes osaleda.

Kui see kutse tuleb, et tegelikult oleks variant, et millisel aastaajal, millal sa õppekogunemisele lähed. Et sul oleks mingisugunegi valikuvõimalus. /--/ Et see ei ole nõ kõrvale hilinemine, see on võimalus pikendada seda aega aastaks või mingi selline mõistlik periood.

On tõesti selliseid ekstreemseid olukordi. Kus tõesti, kui inimene ise tahaks minna, aga ta ei saa minna. Siis võiks tõesti talle pakkuda mingit teist võimalust, kas teisel aastal või kuidagi seda asja niimoodi teha.

4. Sõnumite testimine

Üks osa uuringust käsitles reservväelaste õppekogunemiste mainekampaania võimalike sõnumite testimist. Testitavad sõnumeid oli kokku kolm ning need olid esitatud sõnalisel vormis. Uuriti, millised assotsiatsioonid tekivad reservväelaste lähedastel iga sõnumiga seoses, kas neid sõnumeid seostatakse reservväelaste õppekogunemistega ning kas need sõnumid võiksid parandada suhtumist õppekogunemistesse.

4.1. Abielupausi sõnum

Esimene välja pakutud sõnum kõlas järgmiselt: „Mees on 2 nädalat kodust ära. Mehest vabaks. Vajad abielupausi? Anna meile teada.“

Eranditult kõigil kutsus see sõnum esile negatiivse reaktsiooni. Enamasti võeti sõnumit kui **halba, kohatut nalja**. Eriti tobedalt kõlab see sõnum mitme väikese lapsega emadele. Nende puhul on pigem põhjust kurta selle üle, et meest ei ole piisavalt palju kodus, kui et soovida temast kaheks nädalaks vabaks saada. Seega üleskutse „mehest vabaks“ nende puhul „ei tööta“ üldse. Kõigi uuringus osalenute arvates suhtumist õppekogunemistesse selle sõnumiga kindlasti parandada ei saaks.

Selles mõttes, see on nagu lõbus, naljakas. Võib olla, vabale ja vallalisele, kellel ei ole lapsi, selliseid väikseid lapsi, siis võib olla täitsa müüks. See on tõesti selline, rutiinist väljumine, ilmselt naisele ja siis mehele ka, oleneb, kes see teine pool on. Aga mulle isiklikult see väga ei müüks praegu, praeguses pereolukorras. /--/ Ma ise olen kolme lapsega kodus, siis see tore puhkus ei oleks. Muidu läbi huumoriprisma, selles mõttes, see meeldib mulle, aga reaalselt, vähemalt minule tekitaks see pigem jama, kui oleks positiivne.

Ma arvaks, et see on naljakas. Et mitte öelda hale naljakas, aga... see kindlasti ei oleks sõnum minu jaoks.

Minus tekitab see huumorit. Tahad mehest pausi saada? See ei kõla kõige parema mõtteviisina. Mina naeran selle peale, ütleme nii viisi.

Ei, ma ei usu seda, kindlasti mitte [ei aitaks parandada suhtumist]. See on naljaga pooleks öeldud.

Mõne reservväelase lähedase arvates on antud sõnum lausa **sobimatu** reservväelaste õppekogunemiste kontekstis. Sõnumi rõhuasetus on väga vale – reservväelaste õppekogunemisi ei ole vaja esitleda kui viisi mehest lahti saada.

Tegelikult tekitab seda, ongi, et tahaks, et ta [mees] läheb ära. Kodus on jama, hea kui saaks temast lahti. Minul, selles mõttes, see ei tekitaks positiivset sõnumit. /--/ Mina arvan, et reservväelaste reservkogunemisele ei tuleks minna sellepärast, et saaks kodust mehe ära.

Pigem seda, et see ei peaks kuidagi olema seotud nende õppekogunemistega, see eesmärk [„Mehest vabaks. Vajad abielupausi?“]. Ei ole kuidagi väga tõsiselt võetav.

Ühel lähedasel seostub abielupausi sõnum hoopis populistliku sloganiga Ameerika sõjaväest, kus inimesi kutsutakse sõjaväega ühinema.

See on midagi sellist, kuidas on Ameerika sõjaväkke [värbamine] umbes: Anna meile teada. Tule kohe.

4.2. Isa sõnum

Teine välja pakutud sõnum kõlas järgmiselt: „Isa kaitseb. Isa, miks sa RÕKil ei ole, naaber on RÕKil?“

Üldiselt sõnum lähedastele meeldis. Sõnum tekitas uuringus osalenutel järgmisi seoseid: **isa-poja suhe, patriootlikkus, uhkus isa üle, laps-mõjutaja**. Sõltumata sellest, mis seost silmas peeti, arvas enamus lähedasi, et isa sõnum täidab oma eesmärgi, motiveerib õppekogunemistes osalema.

Vot see juba läheb, see juba läheb. Isa ja poja suhe on alati väga tugev olnud. Kõik mehed tahavad endale poega ja kõik isad tahavad, et nende pojast saaks vähemalt mingil määralgi Rambo, et saaks hakkama elus. See [teine sõnum] juba sobib.

Vot see on juba teine asi, see on juba selline, patriootlik. Selline, et isa kaitseb, isa kaitseb meid. See mõjuks palju paremini, ma arvan. /--/ See on küll õiges võtmes. See on hea võti.

Ma ei tea, eks see on lastele, lastel on uhke tunne, et isa kaitseb kodumaad.

Lapsed on üldse head mõjutajad.

Lähedastel tekkis mitmeid ettepanekuid, kellele isa sõnum võiks olla suunatud: lastele, isale läbi laste silmade, nende reservväelastele, kellel õppekogunemine alles ees.

Ma arvan, et ikkagi nendele, kes võivad ikka oodata, et neid sinna kutsutakse.

See mõjub isegi rohkem, võib olla. Et see just läheb läbi lapse silmade, isale, et ta peaks eeskujuks olema, tublim olema. Selles mõttes, läbi laste on see.

Mulle tundub, et ikka lastele. Et lapsed mõjutavad isa positiivselt ja ütlevad, et mine.

Vaid üks uuringus osalenu ei uskunud, et isa sõnum on võimeline soovitud mõju avaldama ja oma eesmärgi täitma. Erinevalt teistest interpreteeris ta antud sõnumit hoopis vastupidises tähenduses. Uuringus osalenule jäi arusaamatuks, miks laps peaks üldse tahtma, et tema isa kuhugi ära läheks.

Ma ei tea. Mitte nagu häid [seoseid]. Milline laps ajab oma isa ära?

4.3. Perekonna sõnum

Kolmas välja pakutud sõnum kõlas järgmiselt: „Kodu kaitsmine algab RÕKilt. See on sinu (ema, naine, laps) võimalus toetada riigi kaitsmist.“

Võrreldes kahe eelnevaga, tekitab perekonna sõnum kõige rohkem arutelusid selle kohta, mida sellega tahetakse edasi öelda ja kellele on see suunatud. Üldine järeldus oli, et perekonna sõnum viitab asjaolule, et „**riigikaitse ei ole ainult mehed metsas**“. Ka naisel, lapsel, perekonnal üldiselt on riigikaitses oma roll.

Naise rollist riigi kaitsmises saadi erinevalt aru. Üks nägi naise ülesannet toetada meest tema peamise rolli, kaitsetegevuse, täitmises. Ehk naise roll riigikaitsmises on söögi tegemine, varustuse välja andmine ja muud laadi abistamine.

Riigikaitse on see, et naised hakkavad suppi keetma, õmblema, varustust välja andma, tegelema meditsiiniga. See oleks juba riigikaitse seisukohalt kõige õigem lähenemine. Mitte see, et ainult mehed on RÕKil. Mina lisaks sinna ka naiste poole sisse.

Samuti võis suunitlus naisele tähendada mõistvat suhtumist oma mehe õppekogunemistes osalemisse. Naise rolliks on mõista õppekogunemiste vajalikkust ja toetada mehe osalemist.

No see on naistele ikka suunatud, et rohkem mõistmist oleks, arusaamist. Et mees peab minema.

Naine, kui sa tahad riiki kaitsta, saada mees õppustele ja hakka ise ka naiseks.

Naise roll riigikaitsmises on kodu ja perekonna elu korrashoid mehe äraoleku ajal. Ka see, et naine võimaldab omal mehel õppustel osalemist ja saab üksinda koduste ülesannetega hakkama, on oluline tegur õppekogunemiste juures.

Ma arvan, et see on selles mõttes hea sõnum, et kui muidu võib olla jääb mulje, et tähtis tegelane on [ainult] mees, kes läheb sinna kogunemisele. Aga siis see näitab võib olla seda, et see, et sina sinna ei lähe, aga oma mehe sinna saadad, siis ka sina osaled.

Justnimelt. Sest osalus ei ole ainult mehepoolne panus, vaid kodu, ja naise, ja lapse panus. See on väga hea võti. /--/ Need, kes ikkagi koju jäävad, need on ikkagi oluline toetus sellele, et mees on kodust ära.

Mitmed uuringus osalenud olid arvamisel, et perekonna sõnum on väga laia suunitlusega. See ei ole mõeldud ainult naistele, vaid reservväelase perekonnale üldiselt.

Vot see on selline sõnum, mis on võib-olla mõeldud, tegelikult, hoopis kõigile. Kui see eelmine, kui isa on ära, siis võib olla, see laps ei saa sellest aru. Aga see, mis sa [moderaator] nüüd lugesid, on võib olla, selline, nagu üldisem, selline, sõnum rohkematele.

Et siis on kuidagi perekonnale rohkem suunatud?

Mulle tundub, et see ongi suunatud naistele ja lastele.

Kuigi üldiselt perekonna sõnum lähedastele meeldis, siiski mõned uuringus osalenud kritiseerisid seda. Kahe eelmise sõnumiga võrreldes perekonna sõnum ei ole „reklaamilik“. Põhjuseks toodi selle pikkus ja keerulisust, mis segab sõnumi kiiret mõistmist. Ühe uuringus osalenu arvates ei ole naisel

ega lastel tegelikult õppekogunemistes mingit rolli täita. Seega perekonna sõnumi teine osa on õppekogunemiste kontekstis üsna mõttetu.

See [kolmas sõnum] on pikem ja peab rohkem mõtlema selle üle. Teised [esimene ja teine sõnum] on sellised lihtsamad, mõistetavamad, sellised lõõvamad, kergemad.

Võib olla esimene pool kuidagi läheks. Aga ma ei tea, see teine pool kuidagi ei sobi väga. Need lapsed, naised on ikka üsna passiivsed seal juures, sinna kogunemisele ju läheb mees.

4.4. Sõnumite võrdlus

Abielupausi sõnumit ei näinud keegi lähedastest sobivaks motivaatoriks õppekogunemistel osalema. Valiti isa ja perekonna sõnumi vahel. Seitsmest uuringus osalenust kolm poolt häält läks isa sõnumile ja neli – perekonna sõnumile. Perekonna sõnumi kohta öeldi mitmel korral, et see on teistest kõnekam. Kõige olulisem on rõhutada, et riigikaitse ei puuduta ainult meest. See puudutab kõiki. Naised ja lapsed peavad ka sellesse oma panuse andma toetades õppekogunemiste korraldamist ja olles valmis mehe äraolekul kõigega iseseisvalt hakkama saama.

Vaieldamatult, mina ütleks vaieldamatult, et viimane. Just nimelt tähtsustada seda ka, et on naised, ja lapsed, ja emad. Kes iganes, et see ei ole ju ainult ühepoolne. Justnimelt, et mees läheb kodust ära, ega kodus elu seisma ei jää.

4.5. Üldised ootused ja ettepanekud seoses mainekampaaniaga

Lisaks etteantud sõnumitele pakkusid uuringus osalenud välja ka omalt poolt võimalikke mainekampaania alternatiive. Nende arvates, mainekampaaniat oleks mõistlik suunata mitte ainult reservväelaste lähedastele, vaid ka reservväelastele endile.

Peeti vajalikuks, et kampaania sõnum oleks külgetõmbav, selline, mis võiks õppekogunemised reservväelastele **muuta atraktiivseks**. Näiteks, võib esitada õppekogunemist kui vaheldust igapäevaelust, tsiviilelu rutiinist vabanemist, võimalust vanu tuttavaid näha ning sõjaväe tehnikat uuesti käsitleda, mis paljudele meesterahvale iseenesest väga meeldib.

Võib olla rohkem selle poole [pöördumine], kes läheb sinna, samamoodi, et rutiinist vabaks saada. Just see metsaelu, see on tegelikult ikka kihvt, kui sa kogu aeg oled toas ja kontoris, siis saad sellest välja ja teistmoodi.

Ikkagi rõhutada seda, et sa pead mitte ainult nõ seal rivis marssima, just seda kuvada, et sealt midagi saab ka./--/ Et võib olla kuidagi ka neile [püssidest ja muust militaarvarustusest huvitatutele] suunata, et see on kindel koht, kus sa saad neid relvi tundma õppida ja käsitseda, ja mingeid masinaid ka.

Mängida oma sõjamänge.

Teine alternatiiv oleks näidata õppekogunemisel osalemist ja riigi kaitsmist kui **auasja, auküsimust**, mida iga mees peaks kindlasti ära tegema. Ehk lühidalt, võib tuua välja mehelikkust läbi õppekogunemisi.

Ma arvan, et teatud kontingendile võib olla mõjuks hästi ka selline, mehelikkusele suunatud sõnum. Et oled mees või ei ole. Mis läheks mehele au pihta.

Võib olla nii, et sa ei ole õige eesti mees, kui sa oma kodu ja naist, ja riiki ei kaitse, eks ole.

Lähedaste arvates peaks mainekampaanias rohkem **rõhutama riigi kaitsmise vajalikkust**, et inimesed saaksid selle olulisusest aru ja hakkaksid sellesse tõsisemalt suhtuma.

Siis teine on ikkagi riigi kaitsmine, seda võib rõhutada. Aga ma niimoodi lauset ei oska küll praegu kohe välja öelda.

Mõne uuringus osalenu kommentaaridest võib järeldada, et leidub eestimaalasi, kes ei suhtu riigikaitsmisesse piisava tõsidusega. Selleks, et see arusaam muutuks ja inimesed hakkaksid riigikaitsmise vajalikkust paremini tajuma, oleks vaja panustada rohkem **patriootlikku kasvatust, isamaaliku mõtlemisviisi juurutamisse**. Hetkel põhinevad aga paljude eesti perekondade väärtushinnangud läänelikule eluviisile ja mõtlemisele ning tarbimiskultuurile. Isamaalist kasvatust kui sellist Eestis õieti ei olegi.

Aga kui keegi tahab rääkida midagi patriotismist, isamaalikust mõtlemisest, siis peetakse seda kuidagi halvaks tooniks. Miks? Tegelikult, ma arvan, et Eesti riigi kontekstis tuleks väga kasuks rääkida sellest, et meil on isamaa, mida on vaja kaitsta. Seda laadi maine kujundamisega võiks rohkem tegeleda nii-öelda teadlikult.

Meil see isamaalisuse kasvatamine, see toimub lasteaias ja võib olla esimeses kolmes klassis koolis ka, siis kui joonistavad Eesti sini-must-valget lippu veebruari kuus jne. Aga edasi see lahustub kõige selle muu juures ära. See kindlasti oleks väga vajalik asi.

Mõned uuringus osalenud aga sügavalt kahtlevad ükskõik millise mainekampaania vajalikkuses. Kui inimene tõepoolest tahab õppekogunemistes osaleda või vastupidi ta seda teha ei taha, siis tema suhtumist ei saaks mitte mingisuguste sõnumitega muuta ega mõjutada.

Kui inimesele on kogu see teema hingelähedane, siis ta läheb ikkagi. Et ma arvan, et see on selline teema, mida on väga raske mõjutada. /--/ Ma arvan, ikkagi, et kui mees on sellega ikkagi nii seotud koguaeg olnud, ta läheb sinna kõigest hoolimata enam-vähem. See väga ei mõjuta. Ma arvan. Aga see, keda see teema väga ei huvita, ma arvan, et see reklaam ei pane küll rohkem huvi tundma mingi asja pärast.

Ongi see, kui inimene lihtsalt ei taha, siis tema motiveerimine on väga raske. Ja siis inimene ei hooli ju mingist ühiskondlikust tunnustamisest, eks ole.

KOKKUVÕTE

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll viis jaanuaris-märtsis 2014 läbi uuringu, mille fookuses olid Kaitseväe reservväelaste õppekogunemised. Käesolevas aruandes käsitletakse üht uuringu sihtgruppi, kelleks on reservväelaste lähedased. Uuring viidi läbi kvalitatiivmeetodil. Kokku toimus üks fookusgrupivestlus ja 5 telefoniintervjuud lähedastega.

Seitsmest uuringus osalenust lähedasest viis on reservväelastele kas abikaasa või elukaaslane, samuti osalesid uuringus reservväelaste ema ja vend. Abielus või vabaabielus elavate reservväelaste perekondades on kaks kuni kolm last, mõnel on laps vastsündinud või on varsti sündimas.

Üldiselt olid reservväelaste lähedased meelestatud õppekogunemistesse positiivselt või vähemasti neutraalselt-toetavalt. Selline suhtumine on tingitud perekondlike tavade ja väärtustega (näiteks, patriootlikkus), osaliselt aga reservväelastest pereliikmete sõjaväeliste huvide ja soovide austamisega. Isegi siis, kui mingil põhjusel tekitas õppekogunemine reservväelase pereliikmele mingeid raskusi või ebameeldivusi, siiski ei peetud neid raskusi ületamatuks. Uuringus osalenutest keegi ei arvanud, et õppustele kutsutud reservväelane peaks õppekogunemistest loobuma või kõrvale hiilida. Lähedased ei olnud seisukohal, et perekondlikud asjaolud võivad nende pereliikme õppekogunemistel osalemist küsimärgi alla panna. Lastega saadakse mõne nädala jooksul ka üksinda hakkama, osalemisega tingitud võimalikke perekonnaeelarve puudujääke üritatakse katta teisel viisil, kui mitteosalemisega.

Üldiselt arvasid uuringus osalenud, et ühe- kuni kahenädalane õppekogunemine on mõistliku pikkusega. Arusaadavatel põhjustel ei soovinud reservväelaste kaasad, et nende mees liiga pikalt kodust eemal oleks. Mitu last perekonnas nõuavad üsna palju tegemist ja tähelepanu, mõningatel juhtudel ka ümberkorraldusi. Seda näiteks juhul, kui pereema on lapsehoolduspuhkuselt juba tööle tagasi naasnud. Samas ka alla nädalast õppekogunemist ei peetud mõistlikuks, kuna selle aja jooksul ei jõua reservväelased midagi teha ega juurde õppida.

Sobivaks õppekogunemistel osalemise etteteatamisajaks on lähedaste arvates kolm või neli kuud. Lühem see ei tohiks olla, eriti pereinimeste puhul. Viimaste puhul mängib suuremat rolli ka õppekogunemiste toimumisaeg. Näiteks, tekitas suvel toimunud kahenädalane õppus ühele uuringus osalenule ebameeldivust – õppekogunemiste tõttu pidid nad oma perega puhkuseplaan muutama.

Positiivse tegurina õppekogunemiste juures näevad lähedased erinevaid asju. Mõned käsitlevad seda pigem riigikaitse aspektist lähtuvalt. Esiteks arendab õppekogunemine reservväelastes distsipliini. Teiseks värskendab see ajateenistuses saadud oskusi ja teadmisi, mis on vajalikud kriisiolukordades. Osa uuringus osalejaid näevad õppekogunemiste positiivse aspekti eelkõige selles, et nende lähedased saavad õppekogunemistel igapäeva rutiinist puhata ja vanu tuttavaid-teenistuskaaslasi näha.

Negatiivsete teguritena tõid lähedased välja halvasti korraldatud tegevuskava, aja ebaratsionaalset kasutamist, kohati puudulikku teavitamist, liiga madalat õppekogunemiste eest ettenähtud tasu. Uuringus osalenud andsid soovitusi õppekogunemiste paremaks korraldamiseks. Esiteks, õppekogunemiste läbiviimisesse tuleb kaasata vaid pühendunud ja oma tegevusest huvitatuid

ohvitseride. Oluline, et ohvitserid saaksid tagada hästi läbimõeldud, hästi planeeritud ja huvitavalt korraldatud tegevust. Sellisel juhul on reservväelastel rohkem motivatsiooni õppekogunemistes osaleda. Teiseks soovitusel oli suurendada õppekogunemistel osalemise eest ettenähtud tasu. Pakuti, et reservväelane võiks osalemise eest saada vähemalt riigis kehtestatud keskmise palga või et reservväelase palk oleks õppekogunemiste ajaks säilitatud. Sagedased on juhtumid, kui õppekogunemistel osalemiseks kasutavad reservväelased oma korralist puhkust, et sissetulekus mitte kaotada. Taoliste sammude tegemine toimub millegi arvel, näiteks oma puhkepäevade või perekonnaga koos veedetava aja arvel. Eks taoliste sunnitud sammude astumine ei mõju õppekogunemiste mainele hästi.

Uuringus osalenud soovitasid muuta õppekogunemiste korraldust paindlikumaks, see tähendab, et reservväelastel on võimalus valida mitme alternatiivaja vahel, millal õppekogunemises osaleda. Reservväelasel võiks olla võimalus taotleda mõjuval põhjusel õppekogunemise edasilükkamist uuele ajale, ilma selleta, et seda peetaks kõrvale hiilimiseks.

Lähedaste arvates võiks reservväelane õppekogunemistes osalemist edasi lükata kuuel põhjusel: töö spetsiifikast tulenev põhjus, ebasobiv ajastus kõrgkooli õpingute seisukohast, liiga suur rahaline kadu, tervislik seisund, vajadus kedagi hooldada, teatud juhul ka laste sünd võib põhjustada vajadust õppekogunemistest loobuma.

Mitte keegi uuringus osalenutest aga isiklikult ei toonud välja ühtki põhjust, miks nende lähedane oleks pidanud õppekogunemistes osalemisest loobuma. Kuigi väikeste laste puhul on kindlasti mugavam kui mõlemad vanemad saavad laste eest hoolitseda, siiski arvasid uuringus osalenud, et midagi ületamatut mehe paarinädalalases äraolekus ei ole.

Üks osa uuringust puudutas ka reservväelaste õppekogunemiste võimalike mainekampaania sõnumite testimist. Kokku esitati kolm sõnalisest vormis sõnumit, millele paluti anda tagasisidet. Abielupausi sõnum [„Mees on 2 nädalat kodust ära. Mehest vabaks. Vajad abielupausi? Anna meile teada.“] tekitas uuringus osalenute seas selgelt negatiivset reaktsiooni. Enamasti võeti seda kui halba, kohatut nalja. Lähedaste arvates, suhtumist õppekogunemistesse see kindlasti ei parandaks. Isa sõnum [„Isa kaitseb. Isa, miks sa RÕKil ei ole, naaber on RÕKil?“] tekitas positiivsemaid assotsiatsioone, seda seostati nii isa-poja suhtega, patriootlikkusega, uhkusega isa üle kui ka lapse kui mõjutaja rolliga. Üldiselt arvasid uuringus osalenud, et antud sõnum täidab oma eesmärgi ning võiks parandada suhtumist õppekogunemistesse. Perekonna sõnum [„Kodu kaitsmine algab RÕKilt. See on sinu (ema, naine, laps) võimalus toetada riigi kaitsmist.“] samuti kutsus esile positiivset reaktsiooni ning seda peetigi kolmest sõnumist parimaks. Sõnum meeldis lähedastele eelkõige sellepärast, et see on üsna laia suunitlusega. Selle peamine eesmärk on öelda, et „riigikaitse ei ole ainult mehed metsas“, rõhutades sellega ka reservväelase naise ja üldiselt ka perekonna rolli riigi kaitsmises.

Omalt poolt pakkusid uuringus osalenud suunata mainekampaania mitte ainult reservväelaste lähedastele, vaid ka reservväelastele endile, rõhutades õppekogunemiste positiivsemaid ja atraktiivsemaid aspekte (võimalus saada vaheldust, puhkust, rutiinist vabastust). Samuti pakuti välja, et mainekampaania sõnumis võiks keskenduda isegi rohkem riigi kaitsmise aspektile, lisaks võib näidata riigi kaitsmist kui auasja, mehelikkuse väljendust, motiveerimaks sel viisil rohkemaid

reservväelasi õppekogunemistest osa võtma. Samas aga arvasid mõned lähedased, et mainekampaania sõnumit ei oleks üldse vaja, kuna see ei täidaks oma eesmärki.